
De G1

Bij Daniël 1,1 – 6,1

R. ter Beek

Het onvoorstelbare gebeurde. God vertrok uit Jeruzalem. Zijn huis was neergehaald. De stad lag in puin. De sporen van David en zijn huis waren uitgewist. Israël en Juda waren ernstig mishandeld. Zijn stad, zijn huis, zijn vorst, zijn volk – weggevaagd! Zo donker was het op aarde nog nooit geweest. Waar bleef de God van Israël toen? Koning Nebukadnessar nam de wereld over, inclusief Jeruzalem. Hij vulde het beeld. Tot er in een hoekje van zijn paleis iets begon te trillen. Een vlekje licht?

Het waait rond de top

Daniël moest mee naar Babel, samen met andere kinderen uit Juda. Hij was nog jong en kneedbaar. Hij kwam met Hananja, Misaël en Azarja in een klasje aan het hof. Binnen drie jaar moesten ze eersteklas Babylonische ambtenaren worden. Dat wilden ze best. Alleen, ze konden niet geloven dat God zijn volk in de steek had gelaten. Ze wilden Israëlieten blijven, ze wilden bij God blijven. Daarom vroegen ze de directeur van de opleiding of ze niet mee hoefden te eten uit de keuken van de koning. Die bleef voorzichtig: overleg dat maar met jullie coach. Daniël vroeg hem, ook heel voorzichtig: wilt u een proef met ons nemen? Mogen wij tien dagen alleen groente eten en water drinken? Als dat afgelopen is, kunt u zelf zien of we er goed genoeg uitzien. Hij ging akkoord (Daniël 1,12-14).

Na tien dagen zagen ze er prima uit, vond hij. Deze vier jongens uit Juda mochten voortaan het vlees en de wijn van de koning laten staan. Vanaf die tijd liep hun opleiding voorspoedig. Daniël had zelfs een heel bijzonder talent: een antenne voor visioenen en dromen. Nebukadnessar deed zelf het eindgesprek. Hij praatte uitgebreid met alle leerlingen. Hij vond Daniël, Hananja, Misaël en Azarja met kop en schouders boven de anderen uitsteken. In de praktijk bleken ze zelfs nog tien keer beter dan de mensen die al langer voor hem werkten. Zo zorgt God ervoor dat deze vier Judese jongens, Daniël voorop, dicht bij Nebukadnessar uitkomen. Het waait in de wereld: God schikt zijn mensen rond de wereldtop.

De koning huivert

Niemand voor Nebukadnessar had zoveel macht. Hoe komt hij daaraan? Van zijn goden? Op een morgen wordt hij wakker met een huivering in zijn hart.

Hij gaat ermee naar de mensen die voor hem de contacten met de bovenwereld onderhouden. Hij wil op geen enkele manier bedrogen worden (Daniël 2,9). Ze moeten hem de uitleg en de droom vertellen. Ze kunnen het niet. Daarvoor moet hij bij de goden zelf zijn, zeggen ze, eerlijk van wanhoop. Ze kunnen niet bij de bron van de dromen. Ze hebben nog nooit goden gesproken, want 'die verkeren niet onder de stervelingen' (Daniël 2,10). Op slag zijn ze met hun verzinsels voor Nebukadnessar volkomen waardeloos.

Geen hulp van boven? Dan maar alleen aan het roer: hij veroordeelt hen ter dood. Dat betekent ook voor Daniël en zijn vrienden het einde. Maar Daniël ziet ook zijn kans. Hij zoekt via Arjoch, die het vonnis moet voltrekken, contact met de koning. Hij vraagt en krijgt respijt. Tegelijk mobiliseert hij Hananja, Misaël en Azarja om samen met hem God te vragen om hulp bij de onthulling van de reden voor de ongerustheid van de koning. God doet het, Hij maakt Daniël de droom en de uitleg 's nachts bekend in een visioen. Daniël prijst God, de God van zijn Jeruzalemse ouders die in het geweten van Babels koning roert (Daniël 2,20-23):

'U, God van mijn voorouders, loof ik en roem ik,
want U hebt mij wijsheid en kracht geschonken,
en mij onthuld wat wij U hebben afgesmeekt,
U hebt ons laten weten wat de koning verontrust.'

God klopt aan bij Nebukadnessar. Daniël: 'God heeft de koning laten weten wat de toekomst zal brengen' (Daniël 2,28-29). Daniël mag die droom weer oproepen voor Nebukadnessar. Hij vertelt: u hebt het beeld van een reus gezien, met onderdelen uit verschillende materialen. Een losse steen verbrijzelde de voeten. De kolos stortte in en ging in een stofwolk onder. De rollende steen werd zelf de nieuwe wereldmacht (Daniël 2,31-35).

Daniël legt uit: het gouden hoofd bent u zelf, 'de God van de hemel heeft u het koningschap en macht, kracht en eer verleend' (Daniël 2,37). Na hem komt een regiem, iets minder dan dat van hemzelf: van zilver, edel maar minder kostbaar dan goud. Dan een bronzen rijk. Brons is sterk. Dan ijzer, sterk en hard. De voeten zijn van ijzer en aardewerk. Als dat regiem de macht heeft, laat God een nieuw rijk opkomen. Die grootmacht zal heel het rijk waar Nebukadnessar het hoofd van is, verpulveren, maar zelf altijd blijven (Daniël 2,36-45).

De koning weet weer waarom hij zo ongerust was. Zijn rijk houdt het niet. Het zal verdwijnen achter de eeuwige roem van een beter rijk. Nebukadnessar erkent de superioriteit van Daniëls God. Hij is beter dan alle goden, machtiger dan alle koningen. Hij kent de geheimen van de toekomst. Nebukadnessars eigen goden stellen niets voor. Hij mag een schitterend hoofd zijn, maar zijn voetstuk is fragiel. Zijn rijk zal door toedoen van de God die hem machtig gemaakt heeft, ook weer verdwijnen. Gods rijk is het enige blijvende.

Wie kan redden als Hij?

Nebukadnessar mocht David van zijn troon beroven en Gods huis in Jeruzalem verwoesten, maar hij heeft Israël niet van God afgepakt. God is aan de macht. Dat is Israëls geheim. Israël lijdt, maar nooit voor altijd. David is weg, maar hij komt terug.

Wij kennen het geheim: God staat boven koningen en regeringen. De grootste wereldmacht is een paragraaf in het beleidsplan van de grootste God. Zodra de machtigste man ter wereld dat vergeet, zal de Koning der koningen hem daaraan herinneren. Het geeft ons hoop. De toekomst is aan het rijk van de koning die God stuurt: Messias Jezus, de David naast God. We zouden God beledigen als we knielden voor overheden, als we bogen voor de illusie van mensen die denken dat ze het over ons te zeggen hebben. We zijn niet vogelvrij. Wat zou er tussen God en zijn mensen kunnen komen?

Nebukadnessar concentreert zich op het hier en nu. Hij is dan toch maar het gouden hoofd van een groot rijk. Hij maakt een gouden beeld waarvoor alle mensen van Babel moeten knielen. Op straffe van de dood in het vuur. Hananja, Misaël en Azarja weigeren. ‘Welke god zal jullie uit mijn handen kunnen redden?’, roept Nebukadnessar. Hij vergist zich. Hij is wel de machtigste man ter wereld, maar daarom kan hij nog niet met die drie doen wat hij wil. Ze proberen nog: ‘als de God die wij vereren ons kan redden, zal Hij dat beslist doen, ook al zijn we in een brandende oven en ook al bent u de machtigste koning op aarde. Maar ook al zou Hij ons niet redden, dan nog kunnen wij niet voor u en uw goden knielen’ (Daniël 3,16-18). Maar de koning is doof.

God redt de drie mannen. Het is ongelofelijk. Geen spoortje van het vuur, hun kleren zijn nog gaaf, hun haren niet verschroeid. Niet eens een brandlucht. Nebukadnessar moet ze gelijk geven: jullie God is machtiger dan ik en mijn goden, en jullie wilden terecht alleen voor Hem knielen. Hij vaardigt een wet uit: niemand mag iets oneerbiedigs zeggen over hun God, want er is geen god die zo goed kan redden als Hij (Daniël 3,29). In de vlammen van de hoogmoed op God vertrouwen: als Hij helpt is het goed. Maar ook als Hij ons nu niet helpt, blijven we Hem trouw en vertrouwen we dat Hij ons nooit in de steek laat.

Het verschijnsel wereldmacht past in Gods beleid. Hij neemt ook de allergrootsten in dienst van zijn wereldpolitiek. Hij stuurt de geschiedenis. Het zijn niet de G8, of de G20. Hij is de grote 1, de G1. En gedooogsteun uit de hemel spreekt niet vanzelf. God vindt het niet goed als zijn kinderen worden gemarteld en gedood. Hij maakt ook bezwaar als heersers vergeten dat ze door Hem zijn aangesteld. Ze kunnen niet ongestraft voor god spelen.

De koning struikelt

Koning Nebukadnessar was werkelijk de machtigste mens op aarde. Hij schitterde in die positie. Hij vertegenwoordigde een nieuwe schaal in de wereldpolitiek. God coacht hem daarbij via dromen en visioenen. Nebukadnessar krijgt de gelovige Judeeër Daniël mee om Gods boodschappen te ontrafelen. Wat God met Nebukadnessar doet, komt in de bijbel terecht. Tot nut voor de machtigen van alle tijden, tot hulp voor de kleintjes in de wereld.

Op het hoogtepunt van zijn macht heeft Nebukadnessar Babel schitterend opgeknapt. In het begin van zijn regering heeft hij veel veldtochten gemaakt. Maar later is hij vooral een bouwkoning geworden. Hij heeft de twee Mardoek-tempels in Babel gerestaureerd, vijftien andere tempels laten bouwen, de dubbele muur van Babel hersteld en versterkt met een groot bolwerk. Hij herbouwde het paleis van zijn vader, Nabopolassar, en bouwde het beroemde paleis met de hangende tuinen. Veel van zijn inscripties bij die bouwwerken zijn teruggevonden.

God stuurt in die tijd Nebukadnessar een droom over een boom die de aarde vult. De boom wordt omgehakt op bevel van hogerhand. De stronk mag blijven leven, als een geketend wild dier. In de droom zegt iemand namens God, dat Hij dit doet om de mensen ‘te laten weten dat de hoogste God boven het koningschap van de mensen staat: Hij bepaalt wie het ambt krijgt toebedeeld, zelfs de laagste onder de mensen kan daartoe verheven worden’ (Daniël 4,14).

Dat de maat van Nebukadnessars hoogmoed bijna vol is, haalt Daniël er onmiddellijk uit (Daniël 4,16-24). Hij schrikt ervan: ‘ik wilde dat de droom voor uw vijand gold, en de uitleg voor uw tegenstanders’. Aan het eind roept hij de koning op zijn gedrag te veranderen om te laten zien dat hij God erkent als de gever van zijn grootheid. Hoe? ‘Doe uw zonden teniet door vrijgevig te zijn, en maak uw ongerechtigheid goed door u te ontfermen over de armen - misschien dat uw welzijn dan mag voortduren’ (Daniël 4,24). Daniël is begaan met de koning

Hoogmoed laat je struikelen over je grootheid, zegt God. Je onderdanen laten delen in je rijkdom, en de armen ermee helpen – dat siert je hoogheid, zegt Daniël. Dat is de boodschap aan de machthebbers: wil je niet vallen, gebruik je macht en je rijkdom dan voor het welzijn van je volk. Zet goed doen, recht doen, betrouwbaarheid en ontferming in je regeerakkoord. Dat is goed voor alle mensen.

Het gebeurt toch. Zijn roem stijgt Nebukadnessar naar het hoofd. Hij krijgt een soort ziekte waardoor hij zeven jaar helemaal uit zijn doen is. Hij leeft buiten als een dier. Ondertussen laten zijn ambtenaren de machine van de staat gewoon doordraaien. Na zeven jaar kijkt hij naar de hemel. Op dat moment

realiseert hij zich: zonder de Hoogste God ben ik de beklagenswaardigste van alle mensen, alleen Hij kan mij in eer herstellen. Hij komt glorieus terug.

Belsazzars babbels

Babel is goede grond voor hoogmoed. Luister naar het loflied van de koning van Babel op zichzelf in Jesaja 14,13-14. 'Ik stijg op naar de hemel, boven Gods sterren plaats ik mijn troon. Ik zetel op de toppen van de Safon, de berg waar de goden bijeen komen. Ik stijg op tot boven de wolken, ik evenaar de Allerhoogste'. Ronkende taal!

Nebukadnessar is er vatbaar voor (Daniël 3). Hij dacht even dat hij God zelf was. Hij vergat dat hij niet meer dan een mens was. Dan is de regel van God: hoogmoed zorgt ervoor dat je valt (Spr.16,18; vgl. Ps.36,13; 94,2). Voor Nebukadnessar is dat niet het laatste. Hij mag weer opstaan en terugkomen. Hij beseft dat zijn hoge positie een geschenk van boven is.

Maar hoogmoed wortelt diep in mensenharten. Na Nebukadnessar komt op een gegeven ogenblik Belsazzar op de troon. Die viert met duizend machthebbers een groot feest. De stemming zit er goed in. En dan moet er gedronken worden op hun goden van goud en zilver, van brons, ijzer, hout en steen (Daniël 5).

Hadden ze grappen gemaakt over Nebukadnessar, die jaren als een dier buiten had geleefd en gras had gegeten? Over zijn weelderige vacht? Over de brief die hij had rondgestuurd over de Koning van de hemel toen hij weer beter was geworden: 'Al zijn daden zijn juist en zijn paden recht. Wie hoogmoedig is, kan Hij vernederen' (Daniël 4,54)? Echt lachen! Oompje Nebu was vast nog niet helemaal beter toen hij die brief schreef, want hij prijst de God van Jeruzalem. Diens tempel is toch met de grond gelijk gemaakt? Zijn goud ligt toch hier in de schatkamer van Mardoek, onze god? Ha, ha, kom, laten we op onze goden drinken uit de gouden bekertjes van de thuisloze God van Jeruzalem.

Dat hadden ze nooit moeten doen. In de lichtkring van de kroonluchter, vol in het zicht van Belsazzar, verschijnt een mensenhand die rustig een stuk of vijf letters op de muur schrijft. Paniek! Waar zijn de wijzen? Die zien er niets zinnigs in. De oude koningin komt op het rumoer af en heeft een heldere inval: uw voorganger Nebukadnessar heeft op dit gebied veel gehad aan een zekere Daniël. Die man had een grote reputatie als het gaat over dromen uitleggen, raadsels oplossen en knopen uit de war halen. Laat hem komen, hij kan je vast zo vertellen wat er staat (Daniël 5,10-12).

Het is uit met de koning

De oudgediende Daniël haalt de geschiedenis van Nebukadnessar op. Hij werd door de hoogste God vernederd totdat hij erkende dat God boven alle

aardse koningen staat en hun hun hoge positie geeft en afneemt. Dat moet u toch geweten hebben! Desondanks hebt u Hem beledigd door uit zijn bekers op uw goden te drinken. Nebukadnessar kreeg nog de kans om terug te komen op zijn hoogmoed. Die kans krijgt u niet. Kijk, daar staat: *menee, menee, tekeel* en dubbel *perees*. Hij leest de letters als afkortingen van geldstukken of gewichten. In *menee* zit het werkwoord 'tellen', het betekent: God heeft de dagen van uw koningschap opgeteld en Hij heeft het totaal bepaald. Uw tijd is op. In *tekeel* zit 'wegen'. God heeft u gewogen en het was alles bij elkaar niet genoeg. In *perees* zit 'breken'. God breekt uw rijk af en geeft de brokken aan de Meden en de Perzen.

Wie het hoogste woord heeft, heeft nog niet het laatste woord. Maria zong ervan (Luc.1,51): God laat de grote jongens van positie wisselen met de eenvoudigen. In Gods beleid is Maria's zoon de beslissende zet tegen de hoogmoed. De hoogste plaats geeft Hij aan de diepste vernederde, Hij geeft de verschoppeling van de wereld de plek aan zijn rechterhand.

Arrogantie zit in onze cultuur ingebakken. Dat is het angstige van onze tijd. Het zoemt van de 'grote woorden'. Als God mensen hun gang laat gaan, komt dat er onherroepelijk uit. Als het ontzag voor God verdwijnt, hebben we geen rem meer. Onze ware aard komt boven: we zijn het liefst onze eigen god (en de rest van de wereld onze dienaar). Dat maakt veel slachtoffers. De hel – dat is een wereld vol goden.

Kleine en grote tirannen leven op kosten van de kleine man. Mensen en instellingen verrijken zichzelf met geld van anderen. Wetenschap rekt de grenzen van het menselijk kunnen op, en haar profeten spotten met het idee dat er een God is. Gerenommeerde schrijvers dopen hun pen in de inkt om zich te vermaken met wat God heilig is. Ondanks alles wat Hij aan gaven en mogelijkheden geeft. Heer, waar wacht U op?

Hij is er en Hij spreekt

God liet Belsazzar weten: dit is mijn wereld, en niet die van gouden, zilveren, bronzen, ijzeren, houten, stenen, plastic, papieren en elektronische goden. Overmoedigen en spotters lopen een keer tegen Hem op. Laat de kerk dus buiten om zich heen kijken en binnen op de deur letten.

Hier in Nederland is de bijbel tegenwoordig een echte bestseller: de verkoopcijfers van de Nieuwe Bijbelvertaling, de Naardense bijbel, de vertellingen van Ter Linde, de Herziene Statenvertaling zijn fenomenaal. In het grijs van al dat drukwerk staan helderwit vijf letters: Jezus. Hij is het raadsel voor politici, de dwaasheid voor intellectuelen, de aanstoot voor rijken en machtigen. Hij laat de mensen daarom niet los.

Het zou me niet verbazen als heel wat mensen de bijbel nieuwsgierig aan

het doorbladeren waren. Van voor naar achter en van achteren naar voren. Ze maken er een lied over, een documentaire, een gedicht, een roman, een radio-programma. Ze dromen erover. En ze komen er niet uit: we hebben een redder nodig, maar hoe kan Hij dat zijn?

Let dus op. Er kan een vertegenwoordiger van de koning, of van de minister, of van de rechtbank bij ons aankloppen en vragen: kun je ons helpen? Want we hebben gehoord dat de Geest van God in jullie woont. Een econoom of bankier, een filmmaker of romanschrijver kan ook. Of de kleine man die is opgelicht door zijn bank. Of de vluchteling die voor zijn nationale tiran moest vluchten. Of de man die aan den lijve ervaren heeft hoe gevaarlijk het is als mensen die niet in God geloven, succes hebben. De slachtoffers van de arrogantie zwerven langs de straten van elke stad.

Onthoud jij nu maar, mens, wat je gezegd is over wat goed is, en wat God van je wil: recht doen, trouw zijn en met een nederig hart je weg gaan (Micha 6,8). Dat is dan heel sprekend: je uitdrukkelijk schikken onder God, achter Jezus. Wachten tot Hij de grote monden stopt, en de trotse harten kraakt. Een ander helpen met je rijkdom, een ander verwarmen met liefde, recht en hoop. Zo vraag je erom dat iemand je vraagt: wie is dat toch, Jezus, en wat gaat Hij volgens jou doen?

Het laatste dat de wereld van Hem gezien heeft, is dat Hij als een misdadiger gestorven is op Golgota. Het had er alle schijn van dat Hij het veld moest ruimen voor Pilatus en zijn keizer. De machteloze soldaten voor zijn graf moesten hun mond houden. Zo donker was het op aarde nog nooit geweest. Dat Hij leeft en nu met God op de troon van hemel en aarde zetelt, laat zijn Geest zien en weten zijn leerlingen. Om de kleinen op te monteren en de groten te waarschuwen. Het is een raadsel. Maar het is geen geheim meer: Hij staat boven alles en onder Hem komt alles terecht (Ef.1,15-23).